

Documentos imprimibles

As formas de elocución

Índice de contidos:

1. Introducción
2. As diversas formas de elocución
  - 2.1. A narración
  - 2.2. A descrición
  - 2.3. O diálogo
3. Ortografía: o uso dalgunhas letras
  - 3.1. O uso das maiúsculas
  - 3.2. O uso das minúsculas
  - 3.3. O uso do b
  - 3.4. O uso do v
  - 3.5. O uso do h
  - 3.6. O uso do c
  - 3.7. O uso do q
  - 3.8. O uso do k
  - 3.9. O uso do z
  - 3.10. O uso do r
  - 3.11. O uso de rr
  - 3.12. O uso de X

1. Introducción

Por *formas de elocución* entendemos as distintas maneiras que ten o emisor para mostrar ao receptor unha realidade, que pode ser presentada ou representada. En caso de ser presentada, aínda debemos ter en conta se a presentación é de feitos ou de ambientes. Así, se presentamos feitos, narramos; se presentamos ambientes, describimos, e, se representamos, a modalidade que soemos escoller é o diálogo. As formas de elocución poden utilizarse como criterio na tipificación de textos. Por iso hai quen fala de textos narrativos, descritivos e dialogados.

2. As diversas formas de elocución

2.1. A narración

É o relato de feitos, reais ou imaxinarios, nos que interveñen personaxes situados nun tempo e espazo determinados. É a forma de elocución típica dos contos, novelas, lendas e novas diversas. Na narración importan máis as accións fundamentais que os detalles. Os sucesos imprimen dinamismo e movemento ao texto. Os detalles, pola contra, producen unha sensación de lentitude e inmovilidade.

As accións relatadas caracterízanse por seren dinámicas, o cal implica moitos acontecementos e cambios de estado, e por estaren controladas, é dicir, que hai un axente humano que determina os acontecementos e os cambios.

Os dous elementos definidores e centrais da narración son a acción e o tempo. Unha narración pode incluír unha ou varias accións, cada unha das cales recibe o nome de episodio. Así as narracións soen constar de varios episodios. Os diversos episodios están unidos por unha unidade temática.

A historia ➔ É o conxunto de feitos que se contan

O relato ➔ É o resultado de o narrador contar a historia. Pode empezar polo final da historia e logo ir anticipando datos, sendo o tempo da historia diferente ó do relato; ou pode ser o tempo da historia igual ó do relato.

Brais saíra da casa medio durmido, xa se vestira, xa almorzara, pero despertara moi canso.

O relato dunha serie de acontecementos faise con fins informativos, pero podemos querer informar para convencer, asombrar, producir envexa, etc., e é por iso que a narración constitúe a base de moitos xéneros discursivos distintos, tanto orais como escritos, literarios ou non literarios: relato de acontecer diario, contos populares, relato histórico, crónica periodística, novela, series de televisión, etc.

Na narración hai sempre uns personaxes, unha ambientación, un argumento, un narrador.

a) Os personaxes son os encargados de levar a cabo as accións e clasifícanse segundo o seu papel en: principais e secundarios, en protagonistas e antagonistas.

b) A ambientación refírese ao lugar e ao tempo e marca o escenario en que transcorre a acción e as circunstancias históricas, culturais ou sociais que rodean aos personaxes.

c) O argumento é o resultado de combinar as accións, os personaxes e os escenarios no tempo, cronoloxicamente. O modo máis frecuente de facelo é mediante un inicio, un nó, e un desenlace.

d) O narrador, persoa que relata ou conta a historia, pode adoptar distintas actitudes, distintas posturas e distintos puntos de vista, mesmo pode desempeñar algún outro papel na historia. Así podemos falar dun narrador-autor, que ten como única función contar a historia e por iso está fóra dela, e dun narrador-personaxe, que, ademais de contar a historia, ten un papel nela como personaxe principal ou secundario, quizais por iso pode contala. En canto á actitude, o narrador pode adoptar unha actitude interna-intimista (dá conta dos seus propios sentimentos diante dos acontecementos) ou unha actitude externa-narrativa / descritiva (dá conta de

acontecementos sucedidos fóra del). A postura pode ser subxectiva (o narrador dá a súa visión dos feitos) ou obxectiva (o narrador expón os feitos tal como ocorreron). O punto de vista (enfoque que o narrador dá dos acontecementos) pode ser dunha 1ª persoa central (narrador protagonista dos feitos dos que dá conta) ou periférica (narrador personaxe secundario na historia que relata), 2ª persoa ou 3ª persoa onisciente (coñece todo o que ve e o que non ve) ou observadora (coñece só o que pode ver).

Dado que a narración se desenvolve no tempo, os tempos verbais convértese en elemento clave da organización dos textos narrativos. Os diferentes niveis que definen a organización da narración chámanse planos. Podemos distinguir tres planos diferentes:

a) A liña argumental. Consiste na sucesión das accións e os acontecementos que fan avanzar a narración. Ao predominar as accións acabadas, o tempo verbal preferido é o pretérito perfecto (*cantou*).

b) O fondo. O fondo transmite datos sobre o contorno cognitivo dos personaxes (ideas, pensamentos, sentimentos, intencións, recordos, desexos, etc.). Como predominan os estados, o tempo preferido é o pretérito imperfecto de indicativo (*cantaba*).

O fondo abre paso a episodios que implican algún tipo de ruptura na liña temporal. Así, as evocacións representan retrocesos e soen introducirse como lembranzas dos personaxes ou como datos que o narrador considera fundamentais para interpretar correctamente o desenvolvemento das accións. As evocacións constrúense con frecuencia en pretérito pluscuamperfecto (*cantara*). Ao lado das evocacións aparecen as anticipacións que son avances ou movementos prospectivos na liña do tempo. Preséntanse en forma de desexos, imaxinacións ou soños dos personaxes. Utilizan habitualmente o condicional ou o futuro de indicativo (*cantaría*, *cantarei*).

c) O escenario. O escenario aporta as coordenadas espazo-temporais e os datos sobre o contorno físico en que se desenvolve a acción. Usa preferentemente o pretérito imperfecto de indicativo (*cantaba*).

Exemplo de texto narrativo:

Eu nacín, medrei e fíxenme home e un bo día enfermóuseme un ollo. Fun aos médicos e lambéronme unha manchada de cartos e no remate de contas o ollo sanar sanou , pero quedoume grolo. Por aquel tempo tiña un galo tan amante que viña comer na miña man. Chamáballe Tenorio.

Un día estando eu agachado cos grans de millo na cuca das mans, veuse cara min, paseniñamente, trepando a terra con aquel de señorón fidalgo. Plántase diante de min, ergue o pescozo para fitar de perto, cicais burlonamente, aquel meu malfadado ollo grolo e cavilando que sería cousa de manxar, axeitoume un peteirazo tan ben dirixido que me deixou torto. Agora si, os médicos, despois de lamberme outra manchada de cartos, puxéronme un ollo de vidro, tan ben imitado que bulía e todo.

¡A cantas mulleres engaiolei chiscándolle-lo ollo de vidro!...

Castelao: *Un ollo de vidro. Memorias dun esquelete, 1922.*

2.2. A descrición

A descrición é un texto que informa sobre as características dunha entidade, un estado ou un proceso concretos.

Por *entidade* entendemos un obxecto, un lugar ou unha persoa, que á hora de ser abordados pódono ser nun ou varios aspectos constitutivos ou esenciais: partes de que consta, funcións, relacións, etc.

Por *estado* entendemos unha situación non dinámica, na que non se produce cambio.

Por *proceso* entendemos unha situación dinámica que implica cambio e non está controlada, é dicir, o cambio non se debe a un axente humano. Na narración os cambios son controlados.

Cando elaboramos unha descrición buscamos que as impresións sensoriais de lugares, obxectos ou persoas e as nosas propias sensacións e emocións provoquen no lector parecidas sensacións e emocións.

As descricións, se son de lugares, chámanse *topografías*, se se refiren a unha época (tempo), *cronografías*. Se describen persoas, poden ser *prosopografías* (describen as características físicas da persoa e a aparencia externa), *etopeas* (describen as características psíquicas ou morais do personaxe, a súa maneira de ser ou de actuar, o seu carácter), *retratos* (combinan a prosopografía e a etopea) e *caricaturas* (describen esaxeradamente as características físicas e psíquicas, acentuando os defectos). Se o retrato o fai o autor de si mesmo, denomínase *autorretrato*.

Segundo o obxectivo da descrición, esta pode ser *técnica* (caracterizada pola obxectividade, o rigor e a lóxica), e *literaria* (caracterizada pola subxectividade e a creatividade).

Se temos en conta a actitude do autor a descrición pode ser *interna* (o autor manifesta unha visión persoal, subxectiva) e *externa* (o autor non manifesta nada persoal, dá unha visión obxectiva). Esta pode ser *cinematográfica* (describe obxectos en movemento) e *pictórica* (describe obxectos quedos).

A descrición caracterízase polo predomínio do presente e o pretérito imperfecto de indicativo, pola abundancia de substantivos e adxectivos, de sinónimos, de oracións atributivas, coordinadas e xustapostas, así como de comparacións, contrastes, enumeracións e aposicións.

Modelo de texto descritivo:

A tía Ádega vive nunha casa pequerrecha, sempre ben encaleada, cunha balconeta de madeira, entre dúas fiestras xemelgas, e unha porta de dúas follas. A casa tén fisonomía de boneco, con ollos, nariz e boca, e logo un caparuchete de tellas na cabeza. Cando a tía Ádega cerra unha fiestra, a casa chisca un ollo.

Dentro todo está fregadiño de sábado, co chan estrado de area do mar, ben peneirada. No apousento de recibir loce o sofá de respecto con funda de lenzo cru marcado cunha gran letra bermella bordada a punto de cruz. Na cociña brilla unha chocolateira de cobre, e pola bufarda do vertedeiro óllase sempre o longo pé dunha col que o vento abanea docemente.

O durmidoiroé o “sancta sanctorum” familiar, onde naceron e morreron os antergos da casa. A vella é a gardadora deste apartamento de nacer e morrer vedado sempre ás olladas profanadoras dos alleos. Alí o mesmo aire téñ que entrar a furto. A vella dorme no leito en que veu ao mundo: unha cama de buxo retorneado, aburada de silenzos e saudades. A lampariña de aceite asolaga todo nun cheiro morno e misterioso. Esta lámpara, que foi azucreira noutro tempo, serve agora de vaso sagrado, onde aboia, día e noite, unha luciña, a morrer de tristura polas moscas que veñen suicidarse no aceite.

Velaquí as lembranzas que conservo da casa; pero da tía Ádega gardo un punxente recordo: Nacéralle no queixo un soio pelo, enribirichado como o rabo dun o. Este pelo, único, amostraba unha forteza de vinte xuntos, e saíalle para diante, ofensivo coma un corno.

Moitas veces o pelo da tía Ádega desaparecía e entón era temíbel, porque sempre lle quedaba, arrentes do queixo, un cañoto cortado en bico de clarinete. Eu lémbrome de que todos os rapaces tiñamos medo aos seus bicos e refugabámo-los melindres que nos ofrecía, porque todos os pícaros que a tía Ádega bicaba unha vez quedaban avisados para sempre, e por moito que a vella fixese endexamais lograba espetar dúas veces, nas fazulas dun mesmo neno, aquel terríbel alferrón que Deus lle plantara no queixo.

Non gardo máis lembranzas do seu físico; mais, en troques, teño na memoria un balume de lembranzas da súa bondade.

Castelao: *Os dous de sempre, “Lembranza da casa e dun pelo da tía Ádega”, 1934.*

2.3. O diálogo

O diálogo é unha conversación entre dúas ou máis persoas, coas que se intercambia información e se comunican pensamentos, sentimentos e desexos. Pode ser oral ou escrito e literario ou non literario. É a forma de elocución propia, aínda que non exclusiva, do teatro. Tamén pode darse na narrativa e na lírica.

O diálogo oral prodúcese entre interlocutores que falan de xeito espontáneo, utilizando frases curtas e sinxelas, soen cometer erros e deixan frases sen acabar. É unha forma de elocución moi expresiva porque utiliza moito os acenos, a entoación e a actitude. Un bo dialogante debe respectar ao interlocutor que está no uso da palabra, falar en ton adecuado, esperar quenda, saber escoitar, pensar no que din os outros e respectar as diversas opinións.

O diálogo escrito utilízase moito no conto e a novela para dar viveza e autenticidade ao relato, ademais de ser a forma do teatro. É menos espontáneo e expresivo que o oral e tamén ten menos erros, porque dá tempo a corrixir e elaborar.

Formalmente os diálogos poden presentarse en estilo directo (reproducen fielmente as palabras dos personaxes, utilizando guións ou verbos como *dicir*, *contestar*, etc.); en estilo indirecto (os personaxes non falan directamente senón que o fan a través das palabras do narrador mediante un verbo de

dicción), e estilo indirecto libre (o autor reproduce os pensamentos dos personaxes sen verbo de dicción).

Unha variante do diálogo é o monólogo, co que un personaxe fala para si mesmo, haxa ou non outros con el. Unha variante do monólogo é o monólogo interior, que é un recurso narrativo que se centra nos pensamentos e emocións dun personaxe, intentando reflectir os procesos psíquicos e a organización ilóxica do inconsciente humano.

Os diálogos preséntanse con guións ou comiñas, como fórmula para distinguir cando intervéñen o narrador para explicar os textos, ou cando interveñen os personaxes. O ton e actitude dun e doutros son distintos, de aí a presenza de signos de interrogación, exclamación, suspensión, etc. cando interveñen os personaxes, así como muletñas, repeticións, frases incompletas, interxeccións, etc.

Modelo de texto dialogado:

ESCEA - II - (Texto orixinal, sen adaptacións)

(Márgara e don Xoan que saen da casa d'aquela e baixan a estrada).

Dn. XOAN.- *Bueno, Márgara, xa sabes;
n-a estaceón o aceite está
e o zucre pol'o camiño.
Tén en Vigo coidadiño
e trai o café d'alá.*

*Eu coído que moi axiña
dempoís do trélo estudar,
poderemos trapelrar
garabanzos e fariña.*
MÁRGARA.- *O que vexa osté, don Xoan.
De min dispoña, señor;
d'abondo me fai favor
pois por vosté gaño o pan.
Espilireime a tenor
do que me mande.*

Dn. XOAN.- *N-a man
a fortuna vamos têr;
n-as ceifas, has de saber,
qu'o que argadela primeiro
é o que gaña máis diñeiro;
por eso, haise que mover.*

(Pausa)

*Non te aniques a tremar,
nin te engoumes apoucada
pol'o que che poida pasar...
Fíate en min... ¿Non te fias?*
MÁRGARA.- *Señor. ¿Non m'hei de fiar?*

Dn. XOAN.- *Pois ti trafica acougada;
Intervenceóns, Fiscalías,
Abastos... Todo eso é nada;
c'os lobos d'esa camada
como e bebo eu todos días.
E s'algunha ves n-o tren
o trapelro che colleran,
por moito que te esmoeran,
todo viría dar a ben
por ben qu'eles remexeran.*
(Collendo car'o foro)
Adios.

MÁRGARA.- (Solermeira)
*Adios, don Xoan;
qu'a sorte vaya consigo.*

Dn. XOAN.- *Tráeme o café de Vigo.*

MÁRGARA.- *Traeréi. Hastra miñan.*
(De súpeto)
*Escoíte, d'outra custeón
inda temos que falar.*

Dn. XOAN.- (Dende a veira do foro)
*Xa será n-outra oucaseón,
non me podo retrasar;
téñome qu'ir amañar
pol'a mor da Porceseón;
póis, Márgara, como sabes,
son o maor dos cofrades
y-hei portar hoxe o guión.*

MÁRGARA.- (Esgargallando a rire)
¡Ja, ja, ja!

Dn. XOÁN.- *¿De qué ris?*

MÁRGARA.- *Ría,
-non-o colla a mal, señor;-
que coidéi que me decía
que de toda a Cofradía
era usté o demo maor.*

Dn. XOAN.- (Saíndo)
Deixa de tirarme tantos...

MÁRGARA.- (Berrando)
*Achéguese ben ôs Santos,
pra que lle fagan favor
e o liberten de crebantos...*
(Márgara que estará vestida de festa, entra n-a casa e sae axiña
c'unha vela n-a man)

Xesús San Luis Romero: Xenreira, 2002.

3. Ortografía: o uso dalgunhas letras

3.1. O uso das maiúsculas

ESCRÍBENSE CON MAIÚSCULA	EXEMPLO
A palabra coa que se inicia un texto e a que aparece tras un punto.	<i>Xa me coñecían. Todos nos entendíamos. Eramos camaradas.</i>
O vocábulo que segue aos puntos suspensivos.	<i>Déixame pensar... Creo que non.</i>
O termo que vai despois dun signo de peche de consulta ou de exclamación (sempre que non apareza antes unha coma, un punto e coma ou dous puntos).	<i>Que como veu? En tren. Por fin rematei! Non podo crelo.</i>
A voz que segue aos dous puntos que presentan unha cita textual.	<i>Entón, Paulo comentou: «As vacacións foron estupendas».</i>
A palabra que aparece despois de dous puntos nas fórmulas de encabezamento das cartas e dos escritos xurídico-administrativos.	<i>Querido amigo: Espero que te atopes ben...</i>
Todos os nomes propios e apelidos.	<i>Uxío, Córdoba, O Cairo, Noia, Fernández.</i>
As abreviaturas, as siglas e os acrónimos (agás os que se converteron, polo uso, en nomes comúns).	<i>D., ONU, CD-ROM.</i>
Os números romanos.	<i>II, V, L, D, M.</i>
As fórmulas de tratamento (especialmente se van abreviadas).	<i>Sra., SS. MM., Ud., Excmo.</i>
Os sobrenomes ou alcumes.	<i>Cecilia Böhl de Faber, Fernán Caballero; Leopoldo Alas, Clarín; Afonso X, o Sabio; María Peres, a Balteira; Pondal, o bardo.</i>
Os nomes e adxectivos que designan institucións, corporacións, organismos, etc.	<i>Biblioteca Nacional, a Igrexa, o Consello Xeral do Poder Xudicial, a Universidade.</i>
A primeira palabra do título de calquera obra.	<i>As Meninas, Cantares gallegos, Queixumes dos pinos, Divino sainete.</i>
Os nomes e adxectivos que forman parte do título dunha colección ou dunha publicación periódica.	<i>A Nosa Terra, Sopa de Libros, Revista de Occidente.</i>

Os substantivos que designan acontecementos e períodos históricos, estilos ou movementos culturais, relixiosos ou políticos.	<i>Idade Media, Renacemento, Romanticismo, Hélixira, Segunda República, Antigo Réxime, Primeira Guerra Mundial, Revolución Industrial.</i>
Os títulos e cargos (sempre que non vaian acompañados do nome propio da persoa que o exerce).	<i>Rei, Papa, Ministra, Duquesa, Presidente.</i>
Os nomes de celebración e festas, tanto civís como relixiosas.	<i>Nadal, Día da Constitución, Día de Reis.</i>
Os nomes das constelacións, estrelas, planetas, astros, etc.	<i>A Osa Menor, o Sol, a Lúa, a Terra.</i>
Os nomes dos puntos cardinais, sempre que se aluda a eles de forma expresa.	<i>Hai que ir cara ao Norte.</i>

3.2. O uso das minúsculas

ESCRÍBENSE CON MINÚSCULA	EXEMPLO
Os nomes das estacións do ano, os meses e os días da semana.	<i>Hoxe é o primeiro luns de novembro. Xa chega o verán.</i>
Os nomes da orientación á que alude cada un dos puntos cardinais.	<i>Vivo no oeste da cidade. Iremos cara ao sur.</i>
Os nomes propios que son usados como comúns para referirse a un tipo de persoa ou de elemento.	<i>Pediu un ribeiro. Este é un rioxa.</i>
Os nomes de títulos ou cargos cando van acompañados do nome propio da persoa que o desempeña ou cando se emprega de forma xenérica.	<i>O rei Xoán Carlos inaugurou a nova ponte. Escoitaches o discurso do presidente Rodríguez? O papa é nomeado polo cónclave de cardeais.</i>

3.3. O uso do b

ESCRÍBENSE CON B	EXEMPLOS
Os verbos que rematan en <i>-bir</i> (agás <i>servir, vivir</i> e <i>ferver</i>).	<i>Escribir, subir, prohibir.</i>
Os verbos rematados en <i>-buir</i> .	<i>Distribuír, retribuír, contribuír.</i>
As palabras que rematan en <i>-bundo, -bunda</i> .	<i>Vagabundo, moribunda.</i>
As palabras formadas con <i>móbil</i> e as rematadas en <i>-bilidade</i> .	<i>Automóbil, automobilismo, responsabilidade, amabilidade.</i>

Palabras que comezan por <i>bi-</i> , <i>bis-</i> ('dous').	<i>Bisneto, bisavoa, bisílabo.</i>
As palabras que empezan por <i>ben-</i> ou <i>bene-</i> (forma latina).	<i>Benfeitor, benvida.</i>
As palabras que comezan por <i>bu-</i> , <i>bur-</i> , <i>bus-</i> (agás <i>vulto</i> , <i>vurullo</i> , <i>vulcano</i> , <i>vulgar</i> , <i>vulnerable</i> , <i>vulva</i> e as súas formas derivadas).	<i>Burro, burlar, busca.</i>
As palabras que empezan por <i>biblio-</i> ('libro').	<i>Biblioteca, bibliófilo, bibliografía.</i>
As palabras que conteñen o elemento de composición <i>bio</i> ('vida').	<i>Microbio, bioloxía.</i>
As desinencias verbais correspondentes ao pretérito imperfecto de indicativo dos verbos de primeira conjugación.	<i>Saltaba, andabades.</i>
As palabras que conteñen este fonema ao final de sílaba (agás <i>ovni</i>) ou de palabra ou diante de consoante.	<i>Subterráneo, obviar, Xob, irresponsable, brazada.</i>

3.4. O uso do v

ESCRÍBENSE CON V	EXEMPLOS
As palabras rematadas en <i>-viro</i> , <i>-vira</i> , <i>-ívoro</i> , <i>-ívora</i> (agás <i>víbora</i>).	<i>Triunviro, Elvira, carnívoro, omnívora.</i>
Os adxectivos acabados en <i>-avo</i> , <i>-ava</i> , <i>-ave</i> , <i>-evo</i> , <i>-eva</i> , <i>-eve</i> , <i>-ivo</i> , <i>-iva</i> , <i>-ive</i> (agás <i>lavabo</i> , <i>cabo</i> , <i>rabo</i> , <i>sílaba</i> , <i>árabe</i> , <i>criba</i> e <i>arriba</i>).	<i>Escrava, suave, novo, lonxeira, nove, recesivo, decisiva, detective.</i>
Os verbos que rematan en <i>-olver</i> .	<i>Revolver, absolver.</i>
Os verbos compostos de <i>mover</i> .	<i>Conmover, remover.</i>
Os verbos que rematan en <i>-ervar</i> (agás <i>exacerbar</i> e <i>deshervar</i>).	<i>Observar, reservar.</i>
As palabras rematadas en <i>-vir</i> .	<i>Porvir, convir, previr.</i>
As palabras nas que este fonema aparece tras <i>d</i> , <i>b</i> ou <i>n</i> .	<i>Adversidade, subvencionada, enviar.</i>
As palabras que comezan por <i>vice-</i> , <i>vídeo-</i> , <i>vermi-</i> .	<i>Viceministro, vicerrei, videocámara, vermífugo.</i>
As palabras que empezan por <i>eva-</i> , <i>eve-</i> , <i>evi-</i> ou <i>evo-</i> (agás <i>ébano</i> e os seus derivados).	<i>Evadir, eventualidade, evidencia, evolutivo.</i>
As palabras que comezan por <i>vila-</i> .	<i>Vilán, Vilanova, vilancico.</i>

As palabras que empezan por <i>le-</i> , <i>di-</i> ou <i>de-</i> (agás <i>debuxo</i> e os seus derivados).	<i>Levitar, levantar, dividendo, divisar, devalar, devagar..</i>
O imperativo e os presentes de indicativo e subxuntivo do verbo <i>ir</i> .	<i>Vai, vou, vaia.</i>
O pretérito perfecto simple e o pretérito imperfecto e o futuro de subxuntivo dos verbos <i>estar, ter</i> e os seus derivados.	<i>Estiven, tiver, mantiveses, contiveron.</i>

3.5. O uso do h

ESCRÍBENSE CON H	EXEMPLOS
As voces compostas e derivadas de termos que presentan <i>h</i> .	<i>Hereditario, herbívoro.</i>
As palabras que comezan polos elementos de composición <i>homo-</i> ('igual'), <i>hetero-</i> ('outro'), <i>homeo-</i> ('parecido'), <i>hiper-</i> ('superioridade'), <i>hipo-</i> ('inferioridade'), <i>holo-</i> ('todo'), <i>hemi-</i> ('metade'), <i>hecto-</i> ('cen'), <i>hepta-</i> ('sete'), <i>hidro-</i> , <i>hidra-</i> ('auga'), <i>higro</i> ('humidade'), <i>helio-</i> ('sol'), <i>hema-</i> , <i>hemato-</i> <i>hemo-</i> ('sangue') e <i>histo-</i> ('tecido orgánico').	<i>Homófono, heterosexual, homeopático, hipermercado, hipoglicemia, holograma, hemisferio, hectolitro, heptasílabo, hidrográfico, higrómetro, heliocéntrico, hematoma, hematoloxía, hemodiálise, histoloxía.</i>
As palabras que empezan por <i>herm-</i> , <i>hern-</i> ,	<i>Hermético, herniarse,</i>

3.6. O uso do c

ESCRÍBENSE CON C	EXEMPLOS
A maior parte das palabras que presenta o son oclusivo velar xordo (equivalente a <i>q</i>) diante dos vogais <i>a</i> , <i>o</i> , <i>u</i> ou <i>ao</i> final de sílaba ou de palabra.	<i>Casa, coche, cuberto, dirección, activa, frac.</i>
A maior parte das palabras que presentan o fonema fricativo interdental xordo (equivalente a <i>z</i>) diante das vogais <i>e</i> , <i>i</i> .	<i>Cecina, cear, anticiclón, cigarro.</i>

3.7. O uso do q

ESCRÍBENSE CON Q	EXEMPLOS
------------------	----------

As palabras que presenta este son oclusivo velar xordo ante as vogais <i>e, i</i> . Nestes casos a <i>q</i> sempre vai seguida da letra <i>u</i> , que non soa.	<i>Queixo, remolquemos, quitar, aquí.</i>
Algunhas palabras científicas e locucións latinas na que este son aparece diante do, <i>u</i> . Nestes casos, a letra <i>u</i> , coa que a <i>q</i> aparece agrupada, si se pronuncia.	<i>Quasar, quórum.</i>

3.8. O uso do *k*

ESCRÍBENSE CON <i>K</i>	EXEMPLOS
Algunhas palabras procedentes doutras linguas.	<i>Káiser, kermés, kremlin.</i>

3.9. O uso do *z*

ESCRÍBENSE CON <i>Z</i>	EXEMPLOS
As palabras que presentan este fonema fricativo interdental xordo diante das vogais <i>a, o, u, e</i> ao final de sílaba ou de palabra.	<i>Zapato, azoute, zume, paz.</i>

3.10. O uso do *r*

ESCRÍBENSE CON <i>R</i>	EXEMPLOS
As palabras nas que esta letra aparece en posición inicial de sílaba. En caso de que vaia precedida de vogal, o <i>r</i> representa un son vibrante simple, mentres que se vai precedido dunha consoante que pertence a outra sílaba, o son representado por esta letra é vibrante múltiple.	<i>Madeira, Henrique, arredores, subrogación.</i>
As palabras que comezan por un son vibrante múltiple.	<i>Raíz, rabaño, rizado, rozar.</i>
As palabras nas que as consoantes <i>b, c, d, f, g, k, p</i> e <i>t</i> preceden ao son vibrante simple e pertencen á mesma sílaba.	<i>Crista, dramático, fresa, graza, garantía, trama.</i>
As palabras nas que aparece o son vibrante múltiple ao final de sílaba ou de	<i>Barco, clamor.</i>

palabra.

3.11. O uso de rr

ESCRÍBENSE CON RR	EXEMPLOS
As palabras nas que o son vibrante múltiple aparece entre vogais, tanto nas palabras simples coma nas compostas.	<i>Carro, carromato, vicerreitor, contrarréplica.</i>

3.12. O uso de X

ESCRÍBENSE CON X	EXEMPLOS
1. A grafía x representa o fonema consonántico /x/, fricativo prepalatal xordo en posición explosiva dentro da sílaba, en posición inicial ou interior, en palabras como:	Cóxegas, cervexa, elixir (verbo), enxalzar, enxiva, fixo, graxa, lixivia, tóxico, obxecto, oxalá, pelexa, suxeitar, suxeito, taxa, taxación, xantar, xaque, xastre, xel, xenético, xeonllo, xeroglífico, xogar, xogo, xordo.
2. A grafía x representa o son /ks/ en palabras cultas, en posición implosiva ou explosiva. A tendencia en moitos destes casos é a pronunciar [s], sobre todo en posición implosiva. Citamos algúns exemplos representativos:	Anexión, aproximar, asfixia, auxilio, axila, axioma, bisexual, boxeo, clímax, conexión, convexo, crucifixo, desintoxicar, dislexia, elixir (substancia), ex- (prefixo), exacto, exame, excitar, exento, exhibir, exiguu, exilio, existir, expectación, exterminar, exultante, flexible, galaxia, hexágono, inflexión, intoxicar, laxo, léxico, luxación, marxismo, máximo, mixto, nexu, óxido, paroxismo, pírex, prefixo, proxeneta, proxenetismo, próximo, reflexión, reflexivo, reflexo, saxo, sexo, sexto, sexual, sílex, sintaxe, sufixo, taxi, téxtil, texto, tórax, tóxico, toxina, xilófono, xilografía.
3. Hai un grupo de palabras que en galego levan x (/x/), non ch ou i; repárase na súa ortografía:	Clixé, caxemira, cónxuxe, conxuntura, dexección, disxunción, enxesar, exacular, haxís, inxección, inxectar, maxestático, paxá, pexorativo, proxectar, proxección, proxecto, subxacer, subxugar, traxecto, traxectoria, xacemento, xacer, xilin, xema, xeso, xilaba, xugular, xustaposición.
4. Existen palabras que tradicionalmente	Escava, escavar, escavación, escavadora,

<p>se escriben con s e non con x en galego (véx. s 1):</p>	<p>estender (pero: extensión, extenso), estrañar, estraño, estrañeza, estranxeiro, estranxeiría, estranxeirismo, estrema ('linde'), (pero: extremo).</p>
<p>5. En certas palabras aparece dúas veces o x en posición intervocálica, a primeira con valor /ks/ e a segunda co valor /j/. Pódese optar por substituír o primeiro x por s ou mantelo inalterado (véx. s 2):</p> <p>Cómpre advertir que esta restrición non afecta os prefixos nin as palabras compostas, polo que se debe grafar con dous xes, o primeiro pronunciado /ks/ e o segundo /j/, palabras como:</p>	<p>Esaxeración, esaxerar, esaxero, esexese, esexético, esixencia, esixir, sesaxésimo, exaxeración, exaxerar, exaxero, exexese, exexético, exixencia, exixir, sexaxésimo.</p> <p>Toxicoloxía, extraxudicial, lexicoloxía.</p>